

Milyen hát a boszorkány?

Márton Gábor: Élők, holtak vallomása c. munkájából

Rekkenően forró volt 1930 nyara. Egyik ilyen kánikulás napon, mikor édesapám a kertben dolgozott, tőle hallottam: „Égetik a boszorkányokat fiam.”

Aztán mesékben hallottam a banyákról rémes történeteket, majd tíz évesen a János vitéz boszorkányai hozták lázba fantáziámat.

Másnap azon ütköztem meg, mikor a kiülő asszonyok beszélgetését hallgattam anyám mellé bújva, s elment mellettünk Orbók János tanító úr lánya, tejet vitt, szép illedelmesen köszöntötte a mezítlábas paraszt asszonyokat, s miután két házzal eltávolodott, Boris néni megjegyezte:

-Aranyos kis boszorkány a tanítóék kisasszony leánya.

(Most már végleg megzavarodtam a boszorkányok kilétében.)

Mindenesetre Boris néni megjegyzése alkalmas volt a témaválasztásra, mert eddig a csirkeetetésről és nevelésről folyt a diskurzus.

-Nagyanyámtól hallottam, - öltötte bele a szót Giricz Örzse néni - hogy mikor ő lány vót, véres tejet adott a tehenük. Másnap, estefelé észrevették, hogy egy fekete macska ugrott be az istálló ajtaján. Ráugrott a Böske tehén hátára, és az keserves bőgéssel összerogyott. Ott vergődött egészen addig, míg a nagy zajra a nagyapám oda nem rohant. A lépéseket meghallotta a macska, kiugrott az istállóból. A szűrást azonban elhibázta nagyapám a sötét miatt, mert meglehetősen farkasvaksága volt. Utána is vágta a vasvillát. El is találta a macskát, de azért az mégis el tudott menekülni. Átszaladt az utcán és eltűnt a szemközti szomszéd portáján. A tehenet úgy kellett emelőfával felállítani.

Hanem másnap Kun Panna bicegve ment a boltba. Nagyapámék amúgy is rá gyanakodtak, mert olyan szúrós, fekete szeme volt, hogy amék emberre, legényre ránézett, azt biztos megigézte.

Szerencséjére másnap elmúlt a véres tej, mert nagyapám az öt legény fiával eltervezte, hogy meglesik, és agyonverik a macskát. Tudják, bosszúból csinálta, mert nagyapámék ellenezték, hogy apám öccse, Johákim nagybátyám elvegye Kun Pannát. Pártában is maradt. Ő ugyan azt beszélte, hogy azért mert más neki nem kel férjnek, de az igazság az, hogy mindenki tudta róla, hogy boszorka.

-Felénk meg, amikor ídes szülémék kinn laktak a Rigajoson, - vette át a szót Cserven Mátyásné, a Mirhó legőregebb asszonya - vót egy olyan boszorkány, aki

alkonyatkor bukfencet vetett, oszt átváltozott varnyúvá. Elszállt oda, ahol kontrabontot akart keverni. Egy ideig a háztetőn tollászkodott, aztán láthatatlanul beszállt a tanyaablakon. Egyszer ráült a Kovács Erázmus feleségének a mellyire, és úgy nyomta, kínoztá, hogy alig kapott szegény fiatalasszony levegőt. Pedig áldott állapotban volt. Másnap a megkínzott asszony ura ment, hogy levágja a sarjút a korai harmaton, kit lát szembejönni? A gyalázatos Török Esztert. Ránézett a kaszásra, azt elkezdte rázni a hideg. Akkor három egyforma feketemacska szaladt elő, négyen felkapták, úgy rázták, majd a lelkét is kisózták belőle. Aztán felcipelték a Simaihalomra, Eszter egy kötőféket vágott Kovácshoz, az lóvá vált, ütötte, verte Eszter, elnyargalt rajta a pusztatemplomba, ahol a boszorkányok gyülekeztek.

Szegény Kovácsot csak alkonyatkor találták meg, amikor keresésére indultak, mert nem győzték várni a kaszálásból. Se eleven, se holt nem volt. Rézsó doktor is purgálta, de még negyed nap sem fordult meg rajta a betegség. Akkor hívatlanul megjött Török Eszter kölcsönkérni. Anyám annyira félt, hogy adott is neki négy forintot, oszt csak annyit mondott távozóban a boszorkány:

-Nem kell ám másrú rosszat mondani. Osztán gyógyuljék meg Erázmus bácsi! Oszt kútipant tett oda fejtül az ágyába. Akár hiszitek, akár nem, reggelre kutya baja sem volt Kovácsnak.

-Nálunk meg az a hír járta - toldta tovább Smíri Marcsa néni, - hogy a Szőlőkben is volt boszorka: Rigó Piros. Betyár vót az apja. Úgy nőtt fel, mint a paré. A seprűnyélen úgy lovagolt a levegőben, hogy a zshiványok se különben a földön. Ha valakire megharagudott, arra ráolvasott:

Kú - árnyék - hideglelés,

Nyavalya, kelevíny, kilis,

féreg, dudvafú

Pü - pü - pü - pü -pü!

Arrú'' is az hírlett, csonkacsütörtökön ellovagolt seprűn a pusztatemplomba, hitet tett, hogy a lélekhez hív marad.

Amikor Tímár István bíró feleségét boszorkánynyomás alatt tartotta, a bíró szentelt barkával végig hasított rajta. Annyi ereje még vót, hogy kibújt a kulcslyukon, de az utcasarkon eszméletlen szedte fel az utcakapitány. Törvényre is adták. Hiába kínozták, boszorkány társairól, csak nem vallott, egyre csak azt hajtogatta: „ nem, mer arra vagyok esketve, de aki ártatlan létemre hozzám nyúl, megver, vagy megíget, még a gyermekének a gyermeke is bánja, megsiratja azt.”

A porkoláb osztán annyira megkínoztta, hogy elmondta, hogy a kötést a pusztatemplomnál vette, s hun az ördög-billyogot is ráütötték. Meg is lelték a mellyin. A hóhér a bíróság előtt a jegyet kivágta a húsából, oszt oda vetették egy kóbor kutyának, az meg, ahogy bekapta azon minutában megveszett tülle.

* * * * *

„Harruckern János György, a megye földesura 1723-ban pallosjogot kapott a királytól. Attól kezdve az ő úriszéke ítélkezett az uradalomban élő jobbágyok minden polgári és büntető perében, sőt 1742- től a Kétegyházi Uradalomnak, 1746-tól a Szentandrás Uradalomnak is volt úriszéke, de csak polgári perekben. Igaz, II. József 1786 - 1790 között ezen jogot megszüntette.”

Néhány érdekesség az 1774. augusztus 8 - 13-i ülés határozatából:

„Tímár András endrődi kiszolgált katona 20 forint ellopásával vádolt istenkáromló 50 botütéssel büntettetett.”

„1755. december 29. N. Anna kínvallatás során tett, és ezen bíróság színe előtt jóváhagyott vallomásaival a tanuk vallomását megerősítette, az ördögi bélyeget testén megmutatta, melyet a hóhér a bíróság előtt kivágott. Teljességgel elismerte, hogy a nemeskerek pusztán a pusztatemplomhoz az ördögi bélyeg rásütése végett ment, ezért az úriszék őt hóhér által leendő fejevétel után tűzön való megégetésre ítélte.”

„A halálbüntetések száma olyan nagy volt, a gyulai akasztófa négy oszlopának keresztgerendáin az egymás mellett lógó hullák száma nem egyszer megközelítette a húszat. A hóhért a megye és az uraság közösen fizette. Pl. 1733-ban 54 forint 32 krajcárt, ugyanakkor a kirurgusnak 30 forint volt a fizetése.”

(Az idézetek Implom József: Olvasókönyv Békés Megye Történetéhez II.)